

LA QUOTIDIANA

FMR Fundaziun Medias Rumantschas, Via da Masans 2, 7000 Cuiria, 081 544 89 11, redacziun@fmr.ch

Grond incendi amez il vitg da Domat

Duas stallas èn arsas cumpletmain, ina chasa donnegiada. Var 120 pum-piers èn stads en acziun. [Pagina 2](#)

Schluain Glion dominescha il derbi

Trun/Rabius ha spers la dumengia il derbi sursilvan da ballape cun 0:7 en-cunter Schluain Glion. [Pagina 4](#)

FMR FUNDAZIUN
MEDIAS
RUMANTSCHAS

südostschweiz

ENGIADINA

Optimar e sbassar ils cuosts d'investiziun

Daspö cha Scuol Solar ha inoltrà la dumonda da fabrica per l'implant fotovoltaic a l'ur dal territori da skis Motta Naluns in november 2023, esa gnü magari quiet intuorn il proget. Ma davo las culissas vain plainamaing lavurà e'ls respunsabels sun tanter oter a far sclerimaints a regard la rendabilità. Implü ha Scuol Solar eir fingià surgnü las prümas posiziuns dals uffizis pertocs e d'organisaziuns da l'ambiant in connex culla dumonda da fabrica. Sco cha *Chasper Alexander Felix*, parsura da la società simpla Scuol Solar, ha dit invers la FMR, fa el quint da surgnir ün permess da fabrica d'urant quista stà. Percunter fingà decis es cha l'unic recuors in connex cul proget fotovoltaic es gnü refüsà dal Güdisch administrativ grischun la fin da l'on passà. (fmr/cam) [Pagina 9](#)

SVIZRA

Grischun – Vallais return

Markus Hasler da las pendicularas Zermatt vegn pensiunà bain-prest – e turna lura puspè en il Grischun. FOTO MAD

Avant 14 onns è Markus Hasler stà avant ina gronda decisiun. El avess sa chapescha pudì restar en il Grischun, manar vinavant las pendicularas da Breil-Vuorz-Andiast, restar deputà en il Cussegl grond e president da la nov fundada partida PBD. Ma l'um sportiv dad oz 64 onns è sa decidi en quel mument per l'aventura – ed è parti en il Vallais. Durant passa 14 onns è el ussa stà CEO da las pendicularas da Zermatt, ina da las grondas interpresas da skis en Svizra. Ed era sche Markus Hasler lavura anc bunamain in onn sur sia pensiuon «uffiziala» ora, è la brama gronda da pudair turnar suenter ses engaschament a Zermatt puspè en il Grischun – e da forsa pigliar là in u l'auter pesch. [Pagina 2](#)

SURSELVA

Puspei ina dunna presidenta

Sagogn survegn l'emprema gada ina dunna sco presidenta communal. Ils 20 da mars ha la radunonza elegiu *Katrin Blumberg* sco successura da *Thomas Candrian*. «Da principi dundel jeu buca peisa a tals fatgs. Atgnadads che serefereschans silla schlatteina duessen buca pli esser decisivas», puntuescha ella el discuers culla FMR. Igl 1. da fenadur 2024 vegn Katrin Blumberg a surpender siu uffeci. Era sch'igl ei «normal» per ella, eis ella persula dunna ella Conferenza dils presidents dalla Regiun Surselva. Ei dat aunc in'otra constellaziun singulara: Ella ei burgheisa da Sagogn, siu lungatg tradescha denton ch'ella ei carschida si en Tiaratudestga. «Nossas vischnaucas vischinas han era presidents da lungatg tudestg, e restan perquei tuttina romontschas», declara Katrin Blumberg ell'intervista. (fmr/abc) [Pagina 3](#)

Nova senda pigl Piz Mitgel

La senda ferrada agl Piz Mitgel è sarada siva da set onns. Ena crudada da crappa è gia destrua la senda diagonala tgi niva duvrada cunzont per neir aval. La senda verticala per ascender è dantant intacta. Geni Ballat, guid da muntogna, è percheigl tschartgea ena nova ruta per descender.

SANDRA BALZER/FMR

«Chegl è stada egna dallas sendas ferradas pre-tensiousas an Svizra ed uscheia er egna dallas spezialas tgi è gia ena gronda muntada turistica», dei *Adrian Ballat*. Tg'igl suprastant digl cumegn da Surses discorra aint igl passo è ena simpla raschung: siva da set onns è la «senda speziala», la senda ferrada agl Piz Mitgel, numnadamaintg sarada e chegl perveia da crudada da crappa. Pertutgeida da chel prieveil è dantant angal la senda tgi niva du-

«La senda è gia ena gronda muntada turistica.»

Adrian Ballat
suprastant cumegn da Surses

vrada cunzont per neir aval. E la stad passada è igl bab e guid da muntogna *Geni Ballat* constato tgi la senda per ascender fiss anc adegna fitg bagn vedlonder.

Uscheia tg'el è ia alla tschartgea d'ena nova ruta per descender – cun success. Chella manness dalla sorteida dalla senda verticala sot igl crepel or ed anavos tar l'antrada dalla senda verticala, tant scu pussebel sur la crappareia per evitar dad eir sur la pastgira. La dumonda da biagier è ossa inoltrada. [Pagina 8](#)

«Svelt ir per la patentà da pestga.»

In plan che Markus Hasler ha cura ch'el turna a Breil. – Pagina 2

Digls umens grischs c'angolan igl tains

Cun la premiera digl toc «Momo» festivescha la promoziun da la giuvantetgna digl Teater Muntanellas igl sieus giubileum da 20 onns. «Jou ve la spranza c'igls unfants vegian plascher, parquegl c'els àn luvro g'ed'igl toc da teater. C'els segian loschs a mussian tge c'els an elavuro», manegia la reschissura *Silvana Candreia*. «Momo» raquenta digls umens grischs (varda foto) c'angolan igl tains digls carstgans a da la curascha d'egna matatscha ca fearma els. (fmr/ste) [Pagina 6](#)

Servetsch d'abunents e da
distribuziun: tel. 0844 226 226
mail: abo@somedia.ch

IL TGIT SUTSILVAN

ANDEER

Pumptrack Val Schons, iniziieu da tres giuvenils

Igl punct inicial par igls amprens pumptracks agl Grischùn e sto egn'acziùn a la HIGA avànt 12 ons. Ad Andeer an Val Schons àn tres giuvenils iniziieu egn pump-track ca vean ussa realiso.

RTR/FMR

Naschida e l'idea par igl Pumptrack Val Schons digls tres giuvenils dad Andeer *Gianna Waser, Maurus Staubli a Valerio Müller* c'àn oz 13 a 14 ons. Segl vieadi a tgea d'egna excursiùn sen egn pumptrack àn els gieu l'idea, c'igl füss bi sch'igl dess ear ascheia egn pista ad Andeer. Getg a fatg! Quasi mintga meseanda suaintermezgi àn igls tres giuvenils sascuntro par meter anzemen egn dossier par la suprastanza comunala. Suainter àn els savieu preschantar lur project a la radunanza comunala. Igl Maurus Staubli saragorda: «Igl ple cool e sto ca nus vagn stgieu preschantar igl noss project a la radunanza comunala, egn evenimaint c'e schiglioc me par carschieus.»

Las staintas àn purto fretgs

Cun sustegn da lur mamas c'àn fundo l'uniùn Pumptrack Val Schons, a digl Parc Natiral Bavregn (PNB) en els ieus sen la tscheartga da sponsurs a daners, a quegl cun success. La populaziùn à do igl cunsantimaint par igl füns, la finanziaziùn e gartageada graztga a belears donaziùns, a sponsurs da fundaziùns ad a belears fatschendas localas.

La Gianna Waser, igl Maurus Staubli ad igl Valerio Müller àn investieu belear tains a gràndas staintas par lur project. A lur staintas àn purto fretgs: igl pumptrack ad Andeer vean biagieu! Anviers RTR à igl Valerio Müller managieu: «Jou vess mena tartgieu ca nus vagneian aschi lientsch.» Egn project da tut an tut 170 000 fràncs, ca tres giuvenils àn mess an pes. Scha tut va tanor plan vean quel inauguro questa stad. Igl tres giuvenils en sez ampo pafs ca quegl e propi gartagieu. Els vegian ear amprieu egn massa durànt gl'antier project. «Jou sund fetg loscha. Igl e egn fetg beal santimaint da ver mess segls pes aschi egn grànd project», gi la Gianna Waser anviers RTR.

Punct inicial pigls pumptracks agl Grischùn

Gl'Ufezi da sanadad digl Grischùn a Grischùn sport àn igls 2012 biagieu egn pumptrack an l'exposiziùn HIGA. An conex cun l'acziùn «Bisch fit?» veg'ign lieu porscher a las vischnàncas anzatge aschi universal sco pussevel gi *Thierry Jeanneret*, igl manader da Grischùn sport. Egn purschida ca grànd a pintg, vigl a giuven, sportivs a mains sportivs setgian nizagear.

Speart seg'ign vagnieu tier igls pumptracks. Durànt igl tains d'acziùn da tres ons (2012 – 2015) àn 12 vischnàncas priu la caschùn da realisar egn tal parcur par velos cun sustegn digl cantùn. Que sustegn segi betga sto suletameing an furma da daners, mobagn ear egn cunzegliaziùn primara, egn proposta da budget a visualisaziùns digl project. Quegl e tanor Thierry Jeanneret sto egn factur prinzipal par igl success digl project. Tut an tut en tocen ussa vagnieu realisos 22 pumptracks agl Grischùn cugl sustegn digl cantùn. Tanor Thierry Jeanneret san ign dascurer d'egn «boom» igls ultims 12 ons.

Igl team digl Pumptrack Val Schons: (da saniester) Martina Müller, Karin Waser, Valerio Müller, Gianna Waser, Karin Staubli, Maurus Staubli a Benedikt Joos

FOTO RTR

Agl «Tgit sutsilvan» dat la redacziùn da la FMR eanda par eanda egn sguard sen pintgas a gràndas novitads or digl territori sutsilvan. La FMR seleccziunescha a redaga quels texts a publicgescha els an La Quotidiana.

La Momo à gudagnieu ad igls umens grischs svaneschan.

FOTOS STEFANIE ELSA

«Giou cun la cassa da spargnear igl tains»

Igl Teater Muntanellas festivescha uon igl giubileum da 20 ons da la sia promoziùn da la giuvantetgna. Quell'ocasiùn vean feastageada cugl toc «Momo» c'e schon avànt 20 ons vagnieu musso sen tribuna digl Teater Muntanellas. L'istorgia da la Momo à ear ozigligi ànc relevànza, parquegl c'ella raquenta digls carstgàns c'àn adigna ple poc tains.

STEFANIE ELSA/FMR

«Momo», igl cudesch digl Michael Ende, e vagnieu publicgieu gl'on 1973. La Momo e egn matatscha ca viva an las ruegnas d'egn amfiteater. Ella à egn dùn extraordinari: tarlar tier agls carstgàns ad ascheia schincagear tains. Dantant samida quegl d'egn gi a l'oter, cur c'igls umens grischs ocupesch an igl martgieu cun la fegnamira da prender davent igl tains da veta digls abitants. Me la Momo sa farmar igls umens grischs. L'istorgia da la Momo raquenta da la custevladad digl tains a cuntegna lecziùns impurtantas par unfants sco ear par carschieus.

15 unfants a giuvenils digl Grischùn

La direcziùn da la produziùn «Momo» digl Teater Muntanellas fa la *Lina Frei-Baselgia*. Cun la sia experientzga sco pedagoga da teater, mo ear sco surmestra primara, eara ella schon digls 2004 egn part impurtanta da la promoziùn da la giuvantetgna digl Teater Muntanellas. La rescheia digl project fa da nov la *Silvana Candreaia*. Quendesch unfants a giuvenils àn s'anunztgieu par far part digl toc da teater. Els en vagnieu a Tgazes prest mintga sonda davent digl october da tut las direcziùns: da la Val Schons, da Tusàn, da la Val Alvra, da la regiùn digl Plàn a da Tavo. Ear dus carschieus s'apartizipesch an igl toc da teater an las rolas d'egn polizist a d'egn um grisch.

Cun egn team professional àn igls unfants ad igls dus carschieus elavuro «Momo» cun text, sòlt a tgant. Que team davo las culissas cunsista da la *Christina Luzzi* c'e raspunsavla par la creaziùn ad igl maletg da tribuna, digl *Roger Stieger* ca fa igl design da cazola a da la tecnica da la tribuna, pigls costumes e la *Moni Wepi* raspunsavla ad igl *Niklaus Friberg* fa la tecnica.

Atmosfera da prova

La FMR à savieu vurdar davo las culissas a visitar egn prova. Las acturas ad igls acturs àn antschiè a sascaldar cun musica a cun cantar la canzùn finala digl teater. «Fagiainsa ànc egn runda taliana», cloma la Silvana Candreaia, quegl munta c'igl dat egn runda noua c'igls acturs àn stgieu far tgutgareias, sco cantar cun vusch da comic. Ear quegl e egn part impurtanta digl exerzezi da sapreparar par antschever cun las amprovas – vagnir ampo luc par la performànza.

Alura à l'antschiè par egn'ureta, l'istorgia da la Momo – ca vean giujeada da plirs unfants – an tudestg da scartira. La sala pintga sainza glisch, me igl «toi,toi,toi» an las ureglias. Plànsieu creescha igl Roger Stieger egn'atmosfera da glisch a las acturas ad igls acturs vagnian sen tribuna.

«I've got the music in me»

Las acturas ad igls acturs tgàntan «I've got the music in me» (jou ve la musica an me). Igl publicum vean a saver ca la Momo porta la musica agl sieu intern a c'ella à igl dùn da tarlar tier bagn – duas tgossas ca vagnan ad easser fetg impurtantas pigl avagnir.

«Dapartut noua c'igl dat glisch, dat igl ear umbrivgia a nign duess ver tains ple par las tgossas bealas». Ascheia antopa igl publicum bi bòld ear igls umens grischs. Els en egn cuminànza c'angola agls carstgàns igl tains. Quels umens grischs fan crer la gliud c'els spargnian que tains sch'els searan giou cuntracts cugls umens grischs.

La tartaruga Kassiopeia

Adigna duple carstgàns salaschan trumpar digls umens grischs ad ascheia crescha ear igl diember da lur adherents. Ansasez vivan quels umens me digls tains c'els angolan da tut igls carstgàns – sainza que tains fussen els betg an veta. Cur c'els àn priu davent tut igl tains digls carschieus, antschevan igls umens grischs ear ad angular igl tains digls unfants.

Igl Andrin Sonder gioja igl guid tras l'istorgia.

La Momo dorma sen la tartaruga Kassiopeia an la tgea digl Meister Hora.

Igl e la Momo cun agid da la tartaruga Kassiopeia a digl Meister Hora c'e la sula sprànza da farmar igls umens grischs. Co ella fa quegl, gliez vean igl publicum a saver a caschùn da las preschantaziùns digl toc sen tribuna.

«Crear egn mùnd da siemi»

Parquegl ca «Momo» e avànt 20 ons sto gl'amprem toc sen tribuna da la promoziùn da la giuvantetgna digl Teater Muntanellas, vagnan quellas preschantaziùns ad easser sco egn «revival». La Silvana Candreaia, c'è quell'eada surpriu la rescheia, gi: «Par me cuntgna que toc l'idea ca nus tuts vagn egn bina vart, quella vean rapreschantada da la Momo, ad ear egn'otra vart, mains bina, c'igls umens grischs rapreschaintan. Cugl toc leva jou crear egn mùnd da siemi – l'istorgia seza à aint que aspect – mo jou leva accentuar quegl.»

La premiera digl toc «Momo» e igls 12 d'avrigl a las 19.00 a las proximas rapreschantaziùns en igls 13 d'avrigl a las 15.00 ad a las 19.00 a la derniera e igls 14 d'avrigl a las 15.00. Igl toc vean preschanto an la Clinica Bavregn a Tgazes, tgea 9.

«Igl Teater Muntanellas»

Igl Teater Muntanellas e ancunaschaint sur igls cunfegns digl Grischùn or. Fundo e'l vagnieu igls 1978 sen iniziativa digl *Luzi Tschanner* a digl *Philipp Lenz*. Igl biro digl Teater Muntanellas e a Tgazes a las preschantaziùns àn liac an la clinica Bavregn a Tgazes. Schon duple ca 100 produziùns en vagnidas musadas digl Teater Muntanellas. Davent digls 2004 dat igl ear la promoziùn da la giuvantetgna, quella vean manada da la *Lina Frei-Baselgia* c'e pedagoga da teater a surmestra da scola primara. Gl'on 2014 à ella ear surpriu igl manaschi artistic digl antier Teater Muntanellas. (fmr/ste)